

11111 1 11 111-11111111

ქართველი მეოფრის სამოსი უსოველ აპტორთა მიხეჯში

ქართველ ხალხს დიდი საომარი გამოცდილება აქვს. ქართველური ტომები გეოგრაფიულად აზიისა და ევროპის დამაკავშირებელი გზის ძირითად მონაკვეთზე სახლობდნენ, სადაც, ცხადია, მარტო სავაჭრო ქარავნები არ დადიოდნენ. აქ არაერთი საომრად მიმავალი არმიაც გაივლიდა, რომელთაც სურსათი და სხვა ნივთები დასჭირდებოდათ და მათ მოლაპარაკებით ან ბრძოლით მოიპოვებდნენ. ეს თავისთავად განაპირობებდა მუდმივი საომარი მზადყოფნის საჭიროებას, რაც, თავის მხრივ, საბრძოლო სტრატეგიის, საომარი საჭურვლისა და სამოსის სრულყოფილებამდე დახვეწას მოითხოვდა.

ცნობები ქართველური ტომების საბრძოლო ხელოვნებისა და საჭურვლის შესახებ უცხოელი ავტორების ნაშრომებში მრავლად მოიპოვება. უძველესი დროიდან ვიდრე შუა საუკუნეების ჩათვლით, ყველა მოგზაური, ძველი საბერძნეთიდან დაწყებული ევროპელებით დასრულებული, რომელთაც აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებში იმოგზაურეს, უსათუოდ მოიხსენიებდა საქართველოს.

სწორედ განსაკუთრებული, განსხვავებული თვისებებისა და განვითარების დონის გამო მოხვდნენ კოლხები ბერძნულ მითებში. აპოლონიოს როდოსელის “არგონავტიკაში” პირველადაა მოხსენიებული კოლხეთი და მსოფლიოს უძველესი ქალაქი კუთაია - დღევანდელი ქუთაისი.

აპოლონიოს როდოსელი (ძვ. წ. 295-215 წწ.), ძველი ბერძენი პოეტი და მეცნიერი, დაიბადა და აღიზარდა ალექსანდრიაში და ალექსანდრიის ცნობილ ბიბლიოთეკაში მოღვაწეობდა. ძალიან ანაღვარდა გადასახლდა კუნძულ როდოსზე (ამის გამო უწოდეს “როდოსელი”). მისი ნაწარმოები “არგონავტიკა” მრავალ საგულისხმო ცნობას შეიცავს ქართველური ტომების: ხალიბების, ტიბარენების, მოსინიკების და, რა თქმა უნდა, კოლხების შესახებ. მიწათმოქმედებაზე რომ არაფერი ვთქვათ და მხოლოდ დრაკონის კბილებიდან აღმოცენებული სპილენძის მემორები გავიხსენოთ - საზარელი სახითა და თავზე რქებით, უნდა დავასკვნათ, რომ იმ დროში კოლხებმა იცოდნენ სპილენძის დამუშავება, მისგან ჯავშნის გამოჭედვა და თან იმდენად კარგად, რომ ჯავშანი და ადამიანი ერთ განუყოფელ არსებად აღიქვეს ბერძნებმა.

ამ მითის გარდა რეალური, ისტორიული წყაროების შექმნითაც ვართ დავალებული ქართველები ბერძნებისაგან. “ისტორიის მამად” წოდებული უდიდესი ისტორიკოსი, წარმოშობით ათენელი, ჰეროდოტე (ძვ. წ. 484-425წწ.) ბევრს მოგზაურობდა სამშობლოსა და სხვა ქვეყნებში. მან დაწერა თხზულება “ისტორია”, სადაც, გარდა თანამედროვეთა და საკუთარი თვალთ დანახული ამბებისა, სხვა წყაროებში მოძიებული და გაგონილი მასალებიც გამოიყენა. სწორედ ამ ნაშრომშია პირველი რეალური ცნობები ქართველთა საომარი აღჭურვილობის შესახებ:

“ხალიბებს პატარა ფარები ჰქონდათ, გამოუქნელი ხარის ტყავისა და თითოეულს ორი შუბი ებყრა ლიკიური ხელობისა, ხოლო თავზე ეხურათ სპილენძის მუზარადები. მუზარადზე იყო სპილენძისაგან ნაკეთები ყურები და რქები. მუხლებზე ძოწეულის ნაჭრები ჰქონდათ შემოხვეული. ამ ხალხს აქვს არესის სამისნო. ... მოსხებს თავზე ხის მუზარადები ეხურათ, პატარა ფარები და შუბები ჰქონდათ, ხოლო შუბის წვეროები გრძელი იყო. ლაშქრობდნენ ტიბარენები, მაკრონები და მოსინიკები, რომლებიც მოსხებივით იყვნენ აღჭურვილნი. ... მარებს თავზე ადგილობრივი, მოწული მუზარადები ეხურათ, ეჭირათ ტყავის პატარა ფარები და ხელშუბები, ხოლო კოლხებს თავზე ხის მუზარადები ჰქონდათ, გამოქნილი ტყავის პატარა ფარები და მოკლე შუბები, ამისა გარდა დანები”. აქ მოხსენიებული კოლხები არიან არა დასავლეთ საქართველოში მცხოვრები ცნობილი კოლხები, არამედ შავი ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროზე მოსახლე პატარა ტომი ე.წ. “მცირე კოლხები”.

ისტორიული დრო, რომელიც ჰეროდოტემ აღწერა, ძველი წელთაღრიცხვის V საუკუნეა, ისტორიული კოლხეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთი ნაწილი სპარსეთის მეფეებმა დაიმორჩილეს. ის ე.წ. მე-19 სატრაპიაში შედიოდა. მოსხები, ტიბარენები, მაკრონები, მოსინიკები, მარები მცირე კოლხების ტერიტორიაზე სახლობდნენ, ამიტომ იბრძოდნენ ისინი სპარსეთის ჯარში და მოხვდნენ ჰეროდოტეს აღწერაში.

დაახლოებით იმავე პერიოდის ამბებს აღწერს ძველი ბერძენი მწერალი, წარმოშობით ათენელი, ქსენოფონტე (ძვ. წ. 435/31 – 355/44 წწ.). ნაწარმოები “ანაბასისი” მან დაწერა კიროსის არმიაში სამსახურის დროს. “როგორც კი (ელინებმა) უკანდახევა დაიწყეს, (სიმაგრის) შიდა (ნაწილიდან) გამოვარდა უამრავი (ხალხი), რომლებსაც ჰქონდათ ფარები, საბარკულეები და პაფლაგონური მუზარადები” (თ. მიქელაძე, 1967, გვ. 95). მოსინიკების შესახებ: “ყოველ (მეომარს) ხელში ეკავა სუროს ფოთლის მსგავსი ფარი, ხარის თეთრბეწვიანი ტყავით დაფარული, ხოლო მარჯვენა ხელში - ექვსწყრთიანი შუბი, რომელსაც თავში წვეტი ჰქონდა, ბოლოში კი - სფერო. მათ ეცვათ ტილოს სიმკვრივის მოკლე ქიტონები, რომელნიც მუხლებს (ვერ წვდებოდა), თავზე ეხურათ პაფლაგონურის მსგავსი ტყავის მუზარადები შუაში ჯილით, რომელიც ძალიან ემსგავსებოდა ტიარას. მათ ჰქონდათ აგრეთვე რკინის ორღესული ცულები. ... როცა დაირაზმნენ ერთ-ერთმა მათგანმა სიმღერა წამოიწყა, დანაჰენებმა (სიმღერის) რიტმს ფეხი აუწყვეს და გაემართნენ” (თ. მიქელაძე, 1967, გვ. 100). ხალიბების შესახებ: (ხალიბები) ხელჩართულ ბრძოლებში ებმებოდნენ (ელინებთან). მათ ჰქონდათ სელის აბჯრები, (რომლითაც) მუცლის ქვედა ნაწილამდე (იყვნენ დაცული), ხოლო (აბჯრის) კალთების ნაცვლად მჭიდროდ დაგრებილი თოკები. ისინი ატარებდნენ აგრეთვე საბარკულეებსა და მუზარადებს, ხოლო ქამრის გასწვრივ ლაკონური ხმლის მსგავს სატევარს, რომლითაც კლავდნენ მას, ვის ძღვევასაც შესძლებდნენ. ამასთან ხალიბები მაშინ მღეროდნენ და როკავდნენ, როცა მტერი უყურებდა მათ, ეკავათ ასევე ხუთი წყრთის (სიგრძის) შუბები, რომელთაც თითო შუბისპირი ჰქონდათ” (თ. მიქელაძე, 1967, გვ. 81).

ადამიანის ბუნებიდან გამომდინარე, რაც უკვე მრავალჯერ უნახავს, იმას ვერც ამჩნევს. საგანი თუ მოვლენა მაშინ ხდება ყურადღების ღირსი, როცა ის

უჩვეულო და განსაკუთრებულია. ალბათ, ასეთი აღმოჩენები ქსენოფონტესთვის ქართველური ტომები, რაკი მას გაუჩნდა სურვილი, აღეწერა მათი ზნე-ჩვეულებანი, სიმდიდრე, ყოფა, საქციელი, საბრძოლო სტრატეგიის ხელოვნება და სიმამაცე. ხაზგასმით აღნიშნა მათი გონიერება და შორსმჭვრეტელობა, რადგან ამაყი ბერძნები, რომლებიც “ბარბაროსს” ეძახდნენ დანარჩენ მსოფლიოს და მათზე დაბლა მდგომ არსებებად თვლიდნენ, არ თაკილობენ მოლაპარაკებაზე წავიდნენ ქართველებთან, აღფრთოვანდნენ მათი სიმდიდრით, სთხოვონ საკვები, შესთავაზონ ერთად ბრძოლა და თუკი, მიზეზთა გამო, მათთან შებრძოლება მოუწყვთ, განსაკუთრებულ სიფრთხილეს მოუხმონ, რადგან იციან, რომ მათ პირისპირ ღირსეული მოწინააღმდეგე დგას.

სავარაუდოდ, სპარსელებისაგან განსხვავებული იყო ქართველური ტომების საომარი ჩაცმულობაც. საყურადღებოა საბრძოლო აქსესუარებიც: თეთრბეწვიანი ტყავით დაფარული ფარი და ჯილიანი მუხარადი. მათ, ალბათ, მხოლოდ ესთეტიკური დატვირთვა არ ექნებოდა. საყურადღებოა ხალიბების ე.წ. “აბჯარი”. ხალიბები ერთ-ერთი პირველები იყვნენ, ვისაც მეტალის დამუშავების საიდუმლო ცოდნა გააჩნდათ. შენადნობს, რომელსაც ისინი იყენებდნენ საბრძოლო იარაღის დასამზადებლად, “ხალიბი” ეწოდებოდა. რასაკვირველია, მათ უჭველად შეეძლებოდათ იმავე მასალისაგან აბჯრის დამზადებაც, მაგრამ ხალიბებმა სელის აბჯარი არჩიეს.

იმ დროში, ძირითადად, ლაფნოვანი მცენარეების ბოჭკოები გამოიყენებოდა ქსოვილის დასამზადებლად. მათ შორის სელი განსაკუთრებული იყო. ცნობილი ფაქტია, რომ საქართველო სელის ექსპორტიორი ქვეყანა იყო. ზოგადად, სელი თავისი თვისებებით უნიკალური მცენარეა. მისგან დამზადებული ქსოვილი ჰიგროსკოპიულია. ის არამარტო შთანთქავს ტენს, არამედ გასცემს კიდევ მას, ცვეთამდეც, შენებისას ან ხახუნისას არ იწვევს კანის გაღიზიანებას, მისი სიმტკიცე საოცარია: რამდენიმე ფენა სპილენძის საჯავშენ მასალაზე უკეთ იცავს ისრის ან შუბის ზემოქმედებისგან და ბოლოს - მას სხეულზე ბიოლოგიური ზემოქმედების უნარი აქვს, სწრაფად აკავებს სისხლდენას, მოქმედებს ტკივილგამაყუჩებლად და კურნავს შინაგან ორგანოებს: ფილტვებს, თირკმელსა და ღვიძლს. როგორ უცნაურადაც არ უნდა ჟღერდეს, სელის ეს თვისებები ხალიბებს უკვე აღმოჩენილი ჰქონდათ იმ დროს და წარმატებითაც იყენებდნენ.

საინტერესოა მოლაშქრეთა სიმღერა. როგორც ქსენოფონტემ აღნიშნა: “როცა დაირაზმნენ, ერთ-ერთმა მათგანმა სიმღერა წამოიწყო, დანახეებმა (სიმღერის) რიტმს ფეხი აუწყვეს და გაემართნენ”. ქართველებმა ოდითგანვე იცოდნენ, რომ ერთ რიტმში მოძრაობისას რაზმი უფრო სწრაფად გადაადგილდება, ხოლო სიმღერა მეომრებს სწრაფ გადაადგილებასთან ერთად, დაღლილობას უქარწყლებს, საბრძოლო ყინით ალავსებს და ქართველი მეომრები ამ დანიშნულებით უკვე მაშინაც იყენებდნენ მას.

ისტორიკოსი და გეოგრაფი, პონტოელი ბერძენი სტრაბონი (ძვ. წ. 64/63 - ახ. წ. 23/24), რომლის ნაწარმოებები ფასდაუდებელია, სხვა ცნობების გვერდით განსაკუთრებულად ახასიათებს სვანებს. მისი გადმოცემით, ისინი გამოირჩევიან დიდი ფიზიკური ძალით, ჰყავთ 300 მეომრისაგან შედგენილი საბჭო, შეუძლიათ შეკრიბონ 200 000 კაციანი ლაშქარი და ისრის წვერებისთვის ხმარობენ წამალს, რომელსაც ძალიან მძიმე სუნი აქვს (თ. ყაუხჩიშვილი, 1976);

ჩანს, რომ სვანებს იმთავითვე სცოდნიათ მტრის დასამარცხებელი განსაკუთრებული მეთოდი - მსუბუქად დაჭრის შემთხვევაშიც კი ბრძოლისუუნაროდ ექციათ მოწინააღმდეგე.

ყოველივე ზემოთქმული საშუალებას ვვაძლევს ვიფიქროთ, რომ ქართველები ოდითგანვე შესანიშნავი მეომრები ყოფილან.

უცხოელ ავტორთა ნაშრომებში მასალა, რა თქმა უნდა, არასრული და გაფანტული ხასიათისაა, მაგრამ ის გარკვეულ წარმოდგენას გვიქმნის ქართველი მეომრის აღჭურვილობისა და სამოსის შესახებ, რომელმაც განვითარების გარკვეული ეტაპები გაიარა, მიიღო მეტ-ნაკლებად სრულყოფილი სახე ადრეფეოდალურ ხანაში და ვიდრე შუა საუკუნეების დასასრულამდე აღარ შეცვლილა, მხოლოდ ტექნიკის განვითარებასთან ერთად თუ დაემატებოდა რამე დეტალი. სამხედრო საჭურვლის ნაკრებმა, რომელიც მეომარსა და მის ცხენს მტრის შემოტევისას იცავდა, კრებით სახელწოდებად “აბჯარი” მიიღო. მასში შედიოდა: ჩაფხუტი (ან მუზარადი), ჯაჭვის პერანგი, ლითონის ან ლითონგადაკრული ტყავის სარტყელი, სპეციალური რგოლების ასხმულა მაჯიდან იდაყვამდე, ე.წ. “სამკლავე”, ბადის შარვალი ანუ “საბარკლული”, წვივის საფარი ანუ “საჩერნე”, ჩაჩქნის ქვეშ თუშურ ქუდს იხურავდნენ, მუზარადის ქვეშ - სვანურს. ეს არის ის, რაც ტანზე ემოსათ. ამას ემატებოდა იარაღი: ფარი, ხმალი, დაშნა, ურსა (დანა), საცერული, შემდეგში ცეცხლსასროლი იარაღის განვითარებასთან ერთად დაემატა თოფი, დამბაჩა, მასრები, საპირისწამლე (ქმეკელ, 2013, გვ., 19-20).

ეს აღჭურვილობა იმდენად მოხერხებული, სატარებლად მსუბუქი, მოქნილი და გამომდგარი იყო საბრძოლველად, რომ ვიდრე ცეცხლსასროლი იარაღის ანუ დისტანციური ბრძოლის ეპოქა არ დადგა, არც შეცვლილა. მისი ფორმა და დამზადების ტექნოლოგია უცვლელი და უზადო იყო.

ამ ეპოქის მეომართა ნახატები ნაკლებად მოგვეპოვება, ისინი უფრო ნივთიერი მასალის სახითაა შემორჩენილი. ეს, ალბათ, იმ ისტორიული პერიოდის სირთულემ განაპირობა, მუდმივ ომში ჩართულ ქართველებს ყოფითი ნახატების შესაქმნელად დრო რომ არ რჩებოდათ; მით უმეტეს, არავინ დახატავდა რიგით მებრძოლს აღჭურვილობით; ხოლო ფრესკებზე, რომლებზეც საერო პირებია გამოსახული, სადარბაზო, საერო სამოსია მოცემული და არა სამხედრო აღჭურვილობა.

შუა საუკუნეების ქართველ მეომართა აღჭურვილობის შესახებ ცნობები შეიძლება აქა-იქ, მიახლოებითი სიზუსტით ამოგვიბოთ უცხოელ ავტორთა ნაშრომებში. ესენი არიან არაბები - იბნ ალა-ასირი და ალ-ფარიკი (XII ს.), თურქები - ევლია ჩელები და მუსტაფა ნაიმა (XVII ს.), სპარსელები - აშიდ ად დინი (XIII ს.) და ისკანდერ მუნში (XVIII ს.).

XVII საუკუნეში, კათოლიკური ეკლესიის განმტკიცებისა და კათოლიციზმის გავრცელების მიზნით, ვატიკანმა გადაწყვიტა ფართოდ გაეშალა მისიონერული საქმიანობა. დააარსეს რწმენის გავრცელების პრობანდის კონგრეგაცია და მოამზადეს მისიონერები. ისინი ირანში შაჰ აბას I-ის დროს გამოჩნდნენ. შაჰ აბას I ოსმალეთს უპირისპირდებოდა და ევროპის ქვეყნებთან პოლიტიკური კავშირის მიზნით მისიონერებს ხელი არ შეუშალა მოღვაწეობაში. საქართველოში, კახეთში, მეფე ალექსანდრე II-ის დროს გამოჩნდნენ ავგუსტინელი

ბერები და მალევე დააფუძნეს თეატინელთა მისიონი. XVIII ს.-ის II ნახევარში თეატინელები კაპუცინელებმა შეცვალეს. გორში ვახტანგ V-მ მათ გადასცა თეატინელთა ეკლესია. კაპუცინელთა მისიონი 1669 წელს გორში და ქუთაისში დაარსდა. ხოლო 1670 წელს პატრებმა თბილისში საკუთარი ეკლესია აიშენეს (რ. კაშია 2009წ.).

აღსანიშნავია, რომ მისიონერები საქართველოში მართო კათოლიკურ რწმენას არ ავრცელებდნენ. მათ შექმნეს საკვირაო და დაწყებითი სკოლები. თუ საკვირაო სკოლაში უკითხავდნენ სახარებას და ესაუბრებოდნენ კათოლიკური მოძღვრების შესახებ, დაწყებით სკოლებში ენების (ქართული, იტალიური, ლათინური) გარდა, ასწავლიდნენ ღვთისმეტყველებას, მათემატიკას, ისტორიას, ხატვას და სხვა. ზოგიერთ შემთხვევაში, ბავშვებს ხელოსნობასაც ასწავლიდნენ (ოქრომჭედლობას, ხურობას და სხვა) (საქართველოს ისტორია, ტ. III, 2012 წ. გვ. 272).

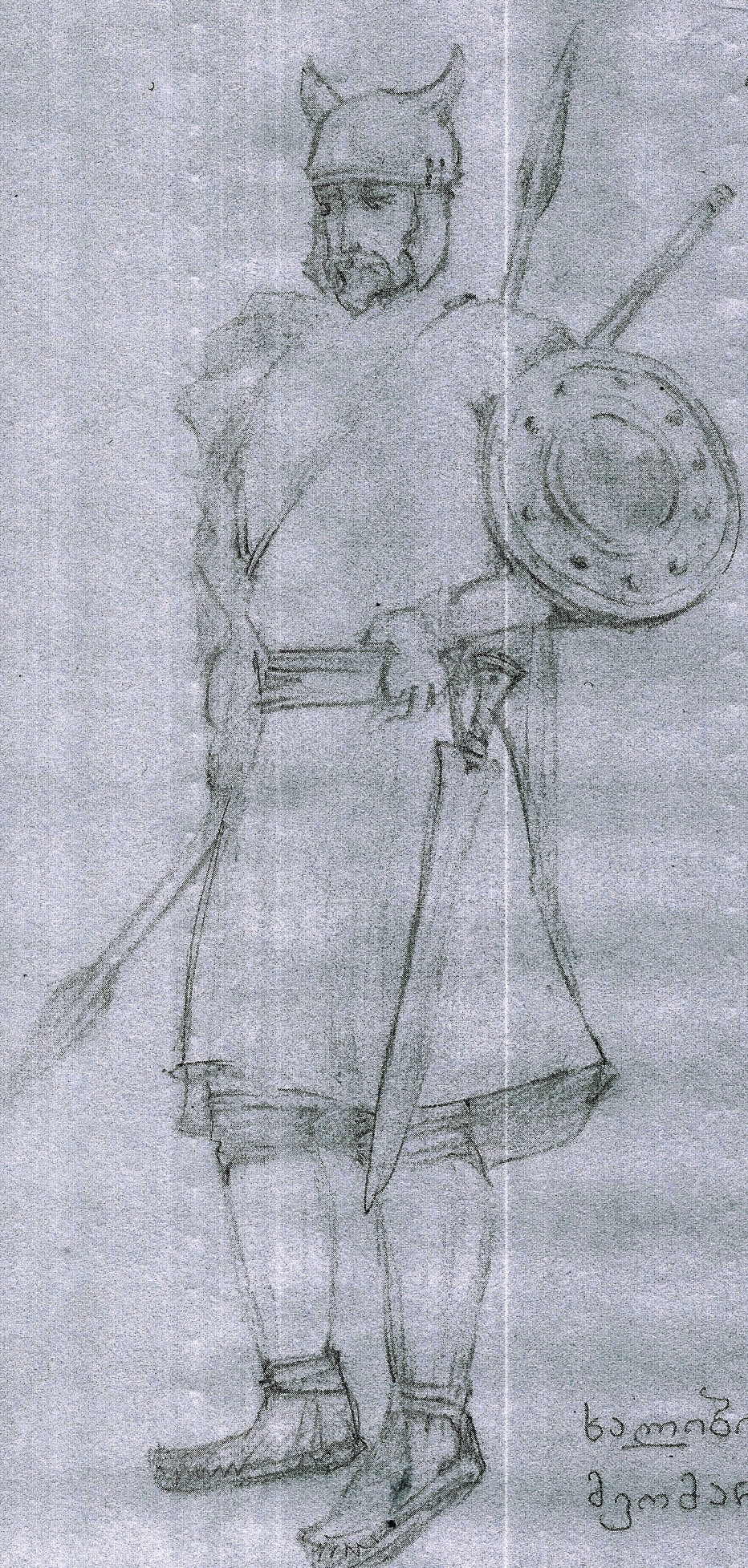
მისიონერთა მოღვაწეობა ქართული კულტურის ერთგვარ პრობაგანდას წარმოადგენდა. მათთვის სპეციალურად იბეჭდებოდა ქართული ლექსიკონები, ლოცვების თარგმანები, ქართული გრამატიკა, რათა შეესწავლათ ენა და გაადვილებოდათ ქართველ მოსახლეობასთან დაახლოება. აქ ჩამოსულები კი, თავის მხრივ, აღწერდნენ საქართველოს, მის წარსულსა და თანამედროვე ისტორიას, გეოგრაფიას, პოლიტიკურ ვითარებას, სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას, ქართველთა ზნე-ჩვეულებებს, ყოფას და ტრადიციებს, რაც ფასდაუღებელ მასალას წარმოადგენს ჩვენი წარსულის შესასწავლად.

იტალიელი მისიონერები: არქაჯელო ლამბერტი, ჯუზეპე ჯუდიჩე, ქრისტეფორე კასტელი, კატერინო ძენო, ჯოსაფატ ბარბარო და სხვები დაწვრილებით აღწერდნენ თავიანთ მოგზაურობას ჩანაწერებსა თუ მოხსენებით ბარათებში და ზოგან ვრცლად, ზოგან გაკვრით საქართველოს ამა თუ იმ კუთხესაც მოიხსენიებდნენ ხოლმე. თან უცხოელის თვალით დანახული ჩვენი სამშობლო უფრო საინტერესო იყო, თუმცა დიდი სიზუსტითაც ვერ დაიკვეხნიდნენ.

ერთ-ერთი პირველი იტალიელი მოგზაური, რომელმაც XV ს.-ის საქართველოზე შემოგვინახა ცნობები, გახლდათ წარმომოხიტი ვენეციელი მოგზაური და დიპლომატი კატერინო ძენო (1450 - XV ს.-ის დამლევი). მის ნაშრომში საყურადღებოა ერთი ცნობა - ტახტისთვის მებრძოლი ორი უფლისწულის შეტაკება. “ალამურს ეშინოდა, რომ თავისი მამის დღე არ დადგომოდა. შეაგროვა ჯარი და დაიძრა ისმაილის წინააღმდეგ. ისმაილი ხედავდა თავისი ძალების სისუსტეს და ალამურის წინააღმდეგ დახმარება სთხოვა ქვეყნის მეზობელ ზოგიერთ ქრისტიან მბრძანებელს... მათ ძველი მტრობა ჰქონდათ ალამურთან, სურდათ მისი ძლიერების დამხობა... ამიტომ გაუგზავნეს მას (ისმაილს) 3 ათასი მხედრისაგან შემდგარი რაზმი, ასე რომ ერთად 9 ათასი იყვნენ, (ისინი) ძალიან კარგი მებრძოლები არიან, ქართველები ისინი არიან, ვინც უძველესი დროიდან იბერებად იწოდებოდნენ (“XVI ს.-ის იტალიელ მოგზაურთა ცნობები საქართველოს შესახებ”, 1981 გვ. 37-38). მართალია, აქ არაფერია ნათქვამი ქართველ მეომართა აღკუთრებულობაზე, მაგრამ მათდა სასახლოდ უნდა ითქვას, რომ სახელგანთქმული და დახელოვნებული მეომრები ყოფილან, წინააღმდეგ შემთხვევაში საომარ მდგომარეობაში მყოფი, განსხვავებული

ძინობელი ქობაძანი

სამთი
მკობანი

2000 10/03/00

რელიგიის მქონე მეზობელი სახელმწიფოს მეთაური დახმარებას არ სთხოვდა. აქვე ძენოს ზოგადად მეომრები ჰყავს აღწერილი: “ნაწილს ფარავდა ძალიან მაგარი, გამოხარშული ტყავები, რომელსაც შეეძლო მათი დაცვა ყოველგვარი დარტყმისაგან, ისე, რომ არავითარ ზიანს არ განიცდიდნენ. სხვებს ეცვათ დალიანდაგებულნი ქურთუკები, იმდენად მაგარი, რომ მათში ისარი ვერ გაივლიდა. დანარჩენს ეცვათ მოოქრული ჯავშანი და ჯაჭვის პერანგები და ჰქონდათ შეტევისა და თავდაცვის ყოველივე იარაღი.. მათი მსახურებიც საუკეთესო მხედრები იყვნენ, ისინი შეიარაღებული იყვნენ ხალასი რკინის ჯავშნებით და თავდასაცავად იყენებდნენ მრგვალ ფარებს, ისეთს, ჩვენებიც რომ ხმარობენ, ხოლო ბრძოლის დროს ხმარობენ მახვილს”.

სპარს და ქართველ მეომართა აღჭურვილობა იმდენად იდენტურია, რომ რთული სათქმელია, საიდან იღებს სათავეს მეომართა ჩაცმის ასეთი სტილი - ქართველური ტომებიდან თუ ირანული კულტურიდან.

ამავე პერიოდის მოღვაწეა ჯოსაფატ ბარბარო (1413-1494 წწ.) მისი თხზულება “მოგზაურობა” საინტერესო ფაქტებს შეიცავს საქართველოზე კონკრეტულად - სამეგრელოზე: “ტანთ აცვიათ ძალიან გრძელი, მაგრამ ვიწრო და საჯდომამდე გახსნილი ქურთუკი, იმიტომ, რომ სხვაგვარად ვერ შეიძლებენ ცხენზე ჯდომას, ფეხზე მუხლებამდე აცვიათ წალბები, რომელთაც ძირი ისე აქვთ გამოკრული, რომ როცა დგანან, ფეხის წვერები და ქუსლი მიწას ეხება, შუაში კი მიწიდან ისე მალაა აწეული, რომ ტყენის გარეშე შეიძლება ტერფის ქვეშ მუშტის გატარება. ამიტომ ხდება - როცა დგანან, სიარული უჭირთ. მე მათ გავკიცხავდი ამის გამო, რომ არ მცოდნოდა რომ სპარსელებიც ხმარობენ (ასეთ წალბებს)” (“XVI ს.-ის იტალიელ მოგზაურთა ცნობები საქართველოს შესახებ”, 1981, გვ. 52). ვენეციელმა რთულად აღიქვა სპეციალურად უზანგებობისთვის შეკერილი ფეხსაცმელი, რომელიც შესანიშნავ საყრდენს წარმოადგენდა მეომრისთვის.

სამეგრელო უფრო სრულყოფილად აღწერა არქანჯელო ლამბერტინი (XVII ს.). ის 18 წელი ცხოვრობდა ოდიშის სამთავროში და ვრცლად აღწერა მისი ყოფა, კულტურა, სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური ვითარება. მის მიერ აღწერილი თამაშები თავისი შინაარსით ძალიან მიახლოებულია მეომრის სისხარტესა და გაწაფულობასთან.

XVII საუკუნეში მოღვაწეობდა ქრისტეფორო კასტელი. ის 26 წელი ცხოვრობდა საქართველოში და აღწერა ყველა მოვლენა, რაც ამ ისტორიულ მონაკვეთში მოხდა. ფასდაუდებელი განძის სახით დაგვიტოვა თავისი ჩანახატები: პეიზაჟები, პოლიტიკოსების, საეკლესიო პირთა, ხელოვანთა და მეომართა პორტრეტები, ყოფა - ცხოვრების ამსახველი სურათები. მან, შეიძლება ითქვას, ბიძგი მისცა ქართველებს, ვმუშავათ ამ მიმართულებით.

ფრანგი იუველიერი, ძვირფასი ქვებით მოვაჭრე და მოგზაური ყან შარდენი (1643 წ. პარიზი - 1713 წ. ლონდონი) აღმოსავლეთის ქვეყნებში მოგზაურობის შემდეგ დაწერილ თხზულებაში “მოგზაურობა სპარსეთსა და აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნებში” დიდ ადგილს უთმობს საქართველოს. მეგრელების შესახებ ასეთ საინტერესო ფაქტს გვაწვდის: “მეგრელების იარაღია შუბი, მშვილდ-ისარი, მოუხრელი, სწორი ხმალი, კომბალი, ფარი. ცეცხლსასროლ იარაღს ცოტანი თუ ხმარობენ. ისინი კარგი მეომრები და კარგი მხედრები არიან.

ძალიან დახელოვნებული არიან შუბის ხმარებაში, მშვილდ-ისრის სროლას ბავშვებს 4 წლიდან ასწავლიან, რომლებიც ისე კარგად ეუფლებიან მას, რომ გაფრენილ ჩიტსაც კი ახვედრებენ (ყ. შარდენი, 1975, გვ. 119). მისივე ცნობით, მეგრელები, ზოგადად, მოჩხუბარი ხალხი არიან, მუდამ შულღში გახვეული, ამიტომ თავით ფეხებამდე შეიარაღებული დადიან მუდმივად და საბრძოლველად ყოველთვის მზად არიან.

რა თქმა უნდა, ამით არ მთავრდება უცხოელ მოგზაურთა და ისტორიკოსთა ცნობები საქართველოს შესახებ და ყველა წყარო არცაა სრულყოფილად შესწავლილი. ყველა ნაწერის სანდოობა მაინც სათუთაა, მით უმეტეს, კათოლიკე მისიონერებისა, რომლებიც, შესაძლოა შეგნებულად ამახინჯებდნენ ზოგიერთ ფაქტს, რათა განედიდებინათ თავიანთი მისიის დანიშნულება.

ერთი სამეცნიერო სტატიისთვის ძალიან დიდმა მასალამ მოიყარა თავი. ნაშრომში არ არის წარმოდგენილი ყველა უცხოელი ავტორის, მათ შორის რუსული წყაროები, რომლებიც განსაკუთრებულად მდიდარ მასალას იძლევა მოცემული თემისთვის.

დამოწმებული ლიტერატურა

- რ. კაშია, 2009** - რ. კაშია, კათოლიკე მისიონერთა საქმიანობის ერთი ასპექტი XVIII ს-ის საქართველოში, ქუთაისის სამეცნიერო ბიბლიოთეკის კრებული "წელიწდეული", ტ. I, ქუთ., 2009.
- თ. მიქელაძე, 1967** - თ. მიქელაძე, ქსენოფონტე "ანაბასისი", თბ., 1967.
- საქართველოს ისტორია, ტ. III, 2012.**
- თ. ყაუხჩიშვილი, 1976** - თ. ყაუხჩიშვილი, საქართველოს ისტორიის ძველი ბერძნული წყაროები, თბ., 1976.
- ყ. შარდენი, 1975** - ჟან შარდენი, "მოგზაურობა სპარსეთსა და აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნებში", თბ., 1975.
- XVI ს-ის იტალიელ მოგზაურთა ცნობები საქათველოს შესახებ,** თბ., 1981.
- ქმეველ, 2013** - ქართული მატერიალური კულტურის ეთნოგრაფიული ლექსიკონი, თბ., 2013.

MADINA UGLAVA-JINJIKHADZE

**GEORGIAN WARRIOR VESTMENT ACCORDING TO FOREIGN
AUTHORS**

Notes about art of war and panoply of Georgian tribes abound in the works of foreign authors. Apollonius Rhodes’s “Argonautica” contains many important notes about Georgian tribes: Khalibs, Tibarens, Mosiniks and of course Kolkhs.

In the work of Herodotus who is considered as the “father of history” - “History”, In the work of Greek writer Xenofonte “Anabasis” we can find the first real notes about the war panoply of Georgians.

Khalibs were one of the first people who had the secret knowledge of treating metal. melted part which they used for making war weapons was called “Khalib”. Of course they must have been able to make armour from the same material, but Khalibs chose the armour of flax.

That time people used the fibers of mad plants to make the material. It’s the well-known fact that Georgia was the flax exporter. Generally flax is unique plant with its qualities. Tissue made from it is purified. It not only absorbs the nastiness, but also creates it as well, it is wear resistant, does not cause skin irritation while touching, its stableness is surprising: it is able to defend the skin better than several layers of copper material for armour from the effect of the arrow or the shield, and finally it has the ability if biological influence on the body, suspends bleeding in small time, works as tranquilizer and cures the internal organs, lungs, kidney and liver. This qualities of flax were already discovered by khalibs and they successfully used it.

Historican and geographer, Greek from Ponto Strabon gives the special value of the characterization of Svans. All the above mentioned things enable us state that georgians were great war people from the ancient times.

In XVII century in order to spread catholicism Vatican decided to give missionary job larger scales. Italian missionaries Archangelo Lamberti, Giuseppe Giudice, Chistopher Castelli, Katerino Zeno, Giosapat Barbaro and others describe their travel details and they mention different parts of Geogia in their notes.

Our home land is more interesting seen from foreigners views. Here is quite large material for one scientific article. The work doesn’t present the works of all the foreign authors, including Russian authors which give particularly rich materials for the given topic.